

۳۳۰۰۷۴۳

این پژوهش، ضمن اشاره به ناامنی مناطق مرزی ایران و پاکستان و تعریف در مورد مفهوم گروگان‌گیری و توضیح در مورد مسئولیت پاکستان در تعقیب ربایندگان، در بخش نتیجه‌گیری، به مسئولیت حقوقی و الزامی پاکستان در پیگیری آزادسازی مرزبانان ایرانی، بر مبنای کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری، می‌پردازد.

مقدمه

کشور پاکستان در سال ۱۹۴۷ از شبه‌قاره هند منشعب شده و از آن زمان تاکنون در مورد ادامه بقا و موجودیت سرزمینی، با مسائل و مشکلات متعددی مواجه بوده است. مسائلی مانند درگیری فرقه‌ای و مذهبی، تروریسم و بنیادگرایی و مشکلات اقتصادی، توانایی دولت پاکستان را برای اعمال حاکمیت مؤثر با مشکل مواجه کرده است. این وضعیت به‌خصوص در مناطق قبایلی و بلوچستان، جنبه پررنگ‌تری یافته است چنانچه جمهوری اسلامی ایران نیز در معرض بسیاری از تبعات و عواقب نابسامانی اوضاع مشکلات پاکستان و به‌ویژه در مناطق هم‌جوار قرار گرفته است که نمود آن را در نفوذ گروه‌های بنیادگرا، تجزیه‌طلب و تروریست، عدم واپایش مرزهای پاکستان و هجوم آوارگان و قاچاقچیان به داخل خاک ایران مشاهده کرد. (۱)

براین اساس، نفوذ گروهک‌های تروریستی به داخل مرزهای ایران، یکی از مهم‌ترین مباحث مرزی میان ایران و پاکستان است. اولین و مهم‌ترین گروهک‌های تروریستی در شرق کشور که فعالیت‌های تروریستی آن‌ها ضمن ایجاد رعب و وحشت و ناامنی، سبب فرار سرمایه‌ها و ترس از سرمایه‌گذاری، رکود گردشگری، افزایش هزینه‌های عمرانی با دلیل عدم رغبت شرکت‌ها برای فعالیت در چنین مناطقی، ترس مردم از همکاری با دولت، مهاجرت افراد و مسائلی از این دست شد و در فرایند توسعه محلی که از مقدمات مدیریت بهینه مرزها است که در آن خلل ایجاد کرد، گروهک تروریستی جنرالشیطان به سرکردگی عبدالمالک ریگی بوده است. (۲) پس از دستگیری و اعدام ریگی توسط ایران، گروهک منتسب به وی با مشکلات فراوانی مواجه شده است و لذا برای فرار از فشارهای بین‌المللی و سیاسی، گروه‌هایی به موازات گروهک تروریستی جنرالشیطان تشکیل داده شد که اصلی‌ترین آن عبارت‌اند از: گروهک جیش العدل؛ گروه‌های جیش الفتاح و جیش‌الحسین و حرکت انصار ایران و سپاه صحابه ایران است. این گروهک‌ها اکنون در مناطق مرزی کشورهای ایران، پاکستان و افغانستان، به‌ویژه ایالات بلوچستان پاکستان، حضور دارند و به ناامنی مناطق مرزی در شرق کشور، می‌پردازند. (۳)

در ۲۴ مهرماه سال جاری ۱۳۹۷، تعدادی از مرزبانان و بسیجیان بومی در نقطه صفر مرزی میرجاوه در جنوب شرق کشور

توسط گروهک تروریستی جیش العدل ربوده و به‌عنوان گروگان، به کشور پاکستان منتقل شدند. گرچه پنج نفر از این مرزبانان ۲۴ آبان ماه با پیگیری‌های دولت پاکستان آزاد و به ایران تحویل داده شدند، اما بقیه مرزبانان در اختیار این گروه تروریستی قرار دارند و مسئله اینجاست که در گذشته نیز این ربایندگان تروریست، بارها پس از اقدامات تروریستی و ربودن مرزبانان ایرانی در نقاط مختلف استان سیستان و بلوچستان، آن‌ها را به مکان‌های امن خود در درون خاک پاکستان منتقل کرده و به اعمال فشار سیاسی بر ایران پرداخته‌اند.

براین اساس این پژوهش، ضمن اشاره به ناامنی مناطق مرزی ایران و پاکستان و تعریف در مورد مفهوم گروگان‌گیری و توضیح در مورد مسئولیت پاکستان در تعقیب ربایندگان، در بخش نتیجه‌گیری، به مسئولیت حقوقی و الزامی پاکستان در پیگیری آزادسازی مرزبانان ایرانی، بر مبنای کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری، می‌پردازد.

ناامنی مناطق مرزی ایران و پاکستان

پس از شکل‌گیری و فعالیت گروهک جندالله، گروهک‌های تروریستی دیگری مانند انصار الله و جیش العدل در سیستان و بلوچستان اعلام موجودیت کردند. جیش العدل شاخه‌ای از جندالله است. که پس از اعدام سرکرده گروه عبدالمالک ریگی شکل گرفت. در حال حاضر مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران و پاکستان، محل استقرار این گروه‌ها است. اقدامات تروریستی این گروه‌ها در خاک پاکستان از جمله عواملی بوده که بر روابط دو کشور تأثیر گذاشته است. (۴)

هجوم این گروهک‌های تروریستی از سمت مرزهای غربی پاکستان به سوی مرزهای شرقی ایران ضمن ایجاد هزینه مالی ناشی از آسیب به مقر و برجک‌های مرزبانی منطقه، با حمله به مراکز نظامی انتظامی ایران و ربایش مرزبانان ایرانی همراه بوده است که این حملات هزینه و خطر جانی غیرقابل جبرانی را برای سربازان و مرزبانان ایرانی داشته است.

گرچه همواره ایران، پاکستان را به دلیل پناه دادن به گروه‌های تروریستی، موردانتقاد قرار داده است و روابط دو کشور به دلیل عدم توجه جدی پاکستان در همکاری و از بین بردن این گروه‌ها، دچار فراز و نشیب‌هایی بوده است. در واقع اقدامات ضعیف پاکستان برای حفاظت از مرز مشترک ایران و پاکستان و ورود تروریست‌ها از خاک این کشور به داخل مرز جمهوری اسلامی ایران سبب شد که تا مدت‌ها بازارچه‌های مرزی از رونق بیافتند که این امر منجر به بیکاری افراد محلی شدند. این بازارچه‌های رسمی از جمله بازارچه مرزی پیشین، میر جاوه و کوهک برای رفع محرومیت استان و ایجاد اشتغال برای مرزنشینان بودند. این بازارچه‌ها در داد و ستد میان کشور ایران و پاکستان و افغانستان، ایجاد اشتغال برای مردم بومی و بالا بردن درآمد آنان از طریق مبادله کالاها، جلوگیری از قاچاق مواد مخدر، حفظ ثبات و امنیت مرزی نقش اساسی داشته است. (۵)

گروگان‌گیری و مسئولیت پاکستان در تعقیب ربایندگان تروریست

گروگان‌گیری ممکن است در دو سطح ارتکاب یابد، نخست، در سطح داخلی مانند به گروگان گرفتن افراد جهت اخاذی یا گروگان‌گیری پس از ارتکاب سرقت یا جنایت علیه افراد که این اقدام ممکن است صرفاً به خاطر اخذ تأمین از پلیس و گریز از مهلکه باشد. دوم، در سطح بین‌المللی، مانند به گروگان گرفتن اتباع کشورهای خارجی که معمولاً با انگیزه‌ای سیاسی یا برای تحت فشار گذاردن دولت‌ها به منظور آزاد ساختن زندانیان آن‌ها انجام می‌شود.

با توجه به نگرانی‌های حاصل از ارتکاب این جرم، در سطح بین‌المللی هم در کنوانسیون‌ها و هم در قطعنامه‌های سازمان ملل به این جرم توجه ویژه‌ای مبذول شده است. مجمع عمومی سازمان ملل متحد سال ۱۹۷۹ میلادی مطابق با ۱۳۵۸ شمسی با پیگیری‌های مستمر دولت آلمان، کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری را تصویب کرد که اکنون ۱۷۱ کشور جهان از جمله ایران و پاکستان در آن عضویت دارند. این کنوانسیون مشتمل بر ۲۰ ماده است که در مقدمه‌ی آن بر لزوم محاکمه یا استرداد گروگان گیر تصریح شده است. شورای امنیت سازمان ملل متحد نیز، برای نخستین بار طی قطعنامه‌ی شماره ۶۸۷ در تاریخ ۸ آوریل ۱۹۹۸ تروریسم بین‌المللی را محکوم و در ضمن این قطعنامه، با اشاره به کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری ۱۹۷۹، گروگان‌گیری را در ردیف تروریسم بین‌المللی قرارداد. لذا پیش‌بینی این جرم در اساسنامه‌ی دیوان کیفری به‌عنوان یکی از مصادیق جنایات جنگی، شدیدترین واکنش به این جرم در سطح بین‌المللی محسوب می‌شود. اساسنامه‌ی دیوان کیفری بین‌المللی در بندهای ۲ الف و ۲ ج ماده‌ی ۸، گروگان‌گیری را به‌عنوان یک جنایت جنگی جز جرائم داخل در صلاحیت دیوان دانسته است. (۶)

براین اساس، گروگان‌گیری به‌عنوان یک عمل تروریستی تلقی می‌گردد، لذا در تبیین مسئولیت دولت پاکستان در تعقیب ربایندگان تروریست، لازم است به موضوع مسئولیت بین‌المللی دولت‌های حامی شورشگران مسلح و تروریست‌ها و وضعیت انتساب اقدامات جریان تروریستی و شورش‌گر به دولت‌های حامی و نیز تخلفات بین‌المللی دولت‌های حامی تروریسم، اشاره داشت.

اگر دولتی، گروه‌های مسلح را برای انجام اعمال خشونت‌آمیز علیه دولت‌های خارجی اجیر کرده و به نحوی از انحاء مختلف از گروه‌های مسلح معارض حمایت کند و آن‌ها را پناه دهد و به‌نوعی برخلاف قواعد حقوقی بین‌المللی مرتبط با استرداد و اخراج تروریست‌ها عمل کند، مسئول و شریک اعمال تروریستی آن گروه‌ها خواهد بود. با سیری در منابع و قوانین و مقررات بین‌المللی و همچنین عرف بین‌المللی در خصوص مبارزه فراگیر با پدیده تروریسم دولت‌ها دو وظیفه کلی و عام دارند که باید بدان پایبند باشند که این دو وظیفه عبارتند از: پیش‌بینی و پیشگیری از وقوع جرم و خسارت؛ و تعقیب و مجازات مظنونین و مرتکبان جرائم، بالاخره به رسمیت نشناختن گروه‌های تروریستی مسلح معارض علیه دیگر کشورها به اسم مخالف با اغراض سیاسی و توجیه همکاری با آنان، براین اساس مهم‌ترین راهکار جهت تبیین مسئولیت

عینی دولت‌ها در قبال مسؤولیت آن‌ها در خصوص گروه‌های تروریستی و بالطبع مسؤولیت کیفری رهبران عالی‌رتبه سیاسی آنان است.

در مجموع با در نظر گرفتن اینکه کشورها ملزم به اجرای تدابیر و تعهدات پیش‌بینی‌شده در قطعنامه ۱۳۷۳، کنوانسیون‌های حقوقی مرتب با تروریسم و اجرای اصل پذیرفته مسؤولیت بین‌المللی هستند، از این قواعد حقوقی می‌توان به‌عنوان مبنایی حقوقی - بین‌المللی، جهت پیگیری و جلوگیری از فعالیت‌های گروه‌های تروریستی در خاک کشورها استفاده نمود. (۷)

با نظر به اینکه یکی از لوازم مقابله با گروهک‌های افراط‌گرا و تروریستی، توجه به قواعد حقوق بین‌الملل در موضوع تعقیب، اخراج و استرداد تروریست‌ها است و حقوق بین‌الملل، سازمان‌های بین‌المللی و کشورها، برای اینکه اجازه ندهند مجرمان اعمال تروریستی از مجازات در امان بمانند، تدابیری اندیشیده‌اند که تعقیب، اخراج و استرداد آن‌ها، از جمله این تدابیر مقابله‌ای است که تمامی دولت‌ها ملزم به همکاری در جهت اطمینان از اجرای عدالت بر مرتکبان جرائم تروریستی هستند و از آنجا که توافقنامه استرداد میان دولت ایران و پاکستان در تاریخ ۳۰ فروردین‌ماه ۱۳۳۸ و از طرف نمایندگان مختار دو کشور در تهران نیز به امضا رسیده است، لذا می‌توان از آن به‌عنوان مبنایی حقوقی جهت استرداد، تعقیب و محاکمه گروهک‌های تروریستی ضد ایرانی که در خاک کشور پاکستان اقامت دارند و به ناامنی ربایش و گروگان‌گیری مرزبانان ایران می‌پردازند، توجه نمود. (۸)

نتیجه‌گیری

همان‌گونه که در توضیح مسؤولیت دولت پاکستان در تعقیب ربایندگان تروریست به موضوع کنوانسیون گروگان‌گیری اشاره شد، در خصوص تبیین مسؤولیت حقوقی و الزامی دولت پاکستان در آزادی سازی مرزبانان ایرانی نیز لازم است که به کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری توجه نمود. از آنجا که بیان گردید گروگان‌گیری یک عمل تروریستی و از شیوه‌های متداول تروریسم است که جان و آزادی اشخاص بی‌گناه را به خطر می‌اندازد و هدف تروریست‌ها در ارتکاب چنین اعمالی مجبور ساختن طرف ثالث به انجام یا خودداری از انجام اعمال خاص است. با ابتکار دولت فدرال آلمان در ۱۹۷۶ کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری مصوب ۱۹۷۹ به‌عنوان مهم‌ترین سند بین‌المللی برای مقابله با جرم گروگان‌گیری مطرح گردید که به بیان تعریف این جرم و الزام کشورهای عضو در مقابله با آن پرداخته است.

البته علاوه بر این کنوانسیون ادامه نگرانی نهادهای حقوقی بین‌المللی از بهره‌برداری از اقدام غیرانسانی گروگان‌گیری به‌عنوان ابزاری در دست گروه‌های تروریستی برای فشار به دولت‌ها باعث شد که سازمان ملل در قطعنامه‌ی شماره ۶۸۷ (مورخ ۸ آوریل ۱۹۹۱) نیز، ضمن محکوم کردن تروریسم بین‌المللی با اشاره به کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری،

گروگان‌گیری را به‌عنوان یکی از مصادیق تروریسم بین‌المللی به شمار آورد.

به هر صورت کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری مصوب ۱۹۷۹، تکالیف خاصی برای اعضای آن پیش‌بینی نموده است، از جمله اینکه دولت‌ها در گروگان‌گیری‌هایی که جنبه‌ی فراملی دارند موظف به همکاری بین‌المللی هستند و نیز باید در قوانین داخلی خود برای مقابله با این جرم تدابیر مناسب را منظور دارند

مطابق با ماده یک آن، کنوانسیون جرم گروگان‌گیری را تعریف کرده است. بر اساس این ماده، هرگونه توقیف، نگهداری اشخاص همراه با تهدید به قتل یا ایراد صدمه، یا استمرار توقیف اشخاص به‌منظور الزام طرف ثالث یعنی دولت، سازمان بین‌المللی دولتی، شخص حقیقی یا حقوقی یا گروهی از اشخاص به انجام یا خودداری از انجام یک عمل به‌عنوان شرط صریح یا ضمنی آزادی اشخاص در بند، جرم گروگان‌گیری محسوب می‌شود.

بر اساس ماده ۳ بند ۱ این کنوانسیون، کشورهای عضو کنوانسیون که در قلمرو آن‌ها گروگان توسط گروگان‌گیر نگاه داشته شده، باید تمام تدابیر مقتضی جهت تسهیل وضعیت گروگان و به‌ویژه تضمین آزادی وی و پس از آزادی تسهیل خروج وی در زمان مناسب اتخاذ و فراهم شود؛ بنابراین بر اساس این ماده، دولت پاکستان مسئول است و طبق ماده ۴ این کنوانسیون نیز دولت پاکستان باید تمام تدابیر اجرایی لازم را در راستای جلوگیری از جرم گروگان‌گیری در قلمرو متبوعه خود انجام دهد.

ماده ۶ کنوانسیون نیز ضمن اشاره به اینکه هر کشور عضو که متهم به گروگان‌گیری در قلمرو آن حضور دارد، وی را توقیف کند یا تدابیر دیگری برای تضمین حضور متهم برای مدتی مقتضی اتخاذ کند تا بتواند اقامه دادرسی جنایی نماید یا اینکه مذاکرات استرداد وی را انجام دهد. بر مبنای این ماده، دولت پاکستان باید متهمان ربوده شدن سربازان هنگ مرزی میر جاوه را شناسایی، دستگیر و به دولت ایران تحویل دهد.

در مجموع با توجه به الحاق دو دولت ایران و پاکستان به کنوانسیون بین‌المللی مقابله با گروگان‌گیری، به ضرس قاطع می‌توان گفت که پاکستان طبق موازین حقوق بین‌الملل و کنوانسیون بین‌المللی علیه گروگان‌گیری، در پیگیری آزادسازی مرزبانان ایرانی مسئولیت حقوقی و تکلیف الزامی دارد. بر این اساس و در چارچوب روابط دوجانبه و اصل حسن هم‌جواری و تعهدات ناشی از قراردادهای دوجانبه و مقررات حقوق بین‌الملل به‌ویژه کنوانسیون علیه گروگان‌گیری، بر دولت و حکومت پاکستان لازم و ضروری است که امکانات و اقدامات لازم را برای آزادسازی نیروهای مرزی ایران به کار گیرد و از این وظیفه و تکلیف حقوقی خود، دیگر سرباز نزند.

۱. کریمی، خسرو (۱۳۹۵)؛ نقش و علل تلاش‌های اخیر عربستان برای تخریب روابط ایران و پاکستان، فصلنامه تحقیقات جدید در علوم انسانی، تابستان، سال دوم، شماره ۴، صفحه ۱۰۲
۲. پیشگاهی فرد، زهرا، میرزاده کوهشانی، مهدی، (۱۳۹۰)، تبیین موانع مدیریت بهینه مرزهای ج.ا. ایران و پاکستان، فصلنامه راهبرد دفاعی زمستان، سال نهم، شماره ۳۵، صفحه ۱۰۷ تا صفحه ۱۴۱.
۳. جاوید منتظران، (۱۳۹۷)، مقابله و کنترل تروریست‌های تجزیه‌طلب ایران از منظر حقوق بین‌المللی، انتشار در شبکه مطالعات سیاست‌گذاری عمومی
۴. کهرازه، یاسر؛ وثوقی، سعید؛ مسعود نیا، حسین؛ گودرزی، مهناز (۱۳۹۶)؛ چالش‌های امنیتی روابط ایران و پاکستان در منطقه بلوچستان پس از ۱۱ سپتامبر، مجله علوم سیاسی، مطالعات شبه‌قاره: پاییز صفحه ۱۴۳-۱۷۰
۵. ضرغامی، به رزین و انصاری زاده سلمان، (۱۳۹۱)؛ تحلیل فرصت‌ها و تهدیدهای ژئوپلیتیکی قوم بلوچ از دیدگاه نظریه‌ی شکاف‌های سیاسی اجتماعی، پژوهش‌های جغرافیای انسانی ۱۳۹۱ صفحه ۱۰۳
۶. غلامی، نبی اله؛ حبیب زاده، محمدجعفر (۱۳۹۶)؛ ضمانت اجرای کیفری گروگان‌گیری در حقوق ایران با نگاهی به اسناد بین‌المللی؛ مقاله ۲، دوره ۵، تابستان شماره ۱۹، صفحه ۴۱-۷۲
۷. جاوید منتظران؛ (۱۳۹۷)، مقابله و کنترل تروریست‌های تجزیه‌طلب ایران از منظر حقوق بین‌المللی، انتشار در شبکه مطالعات سیاست‌گذاری عمومی
۸. جاوید منتظران؛ (۱۳۹۷)، مسئولیت بین‌المللی پاکستان در تعقیب، اخراج و استرداد گروهک‌های تروریستی ضد ایرانی، انتشار در شبکه مطالعات سیاست‌گذاری عمومی